

JURNAL

PENTRU PERSOANELE ȘTIINȚELOR ȘI NATURALE ȘI ESAKTE, ÎN TOATE CLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pedagogic

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 14.

(Anul al 3-lea)

București

15 Aprilie, 1858.

Comprimarea: Omul. — Fiziologia animalelor. — Comunicările științifice m. c.

Омгль.

X. Țtarea despre vâtrinece.

În articolul precedent (vezi No; 1°) am citat oamenii care au ajuns la o vâtrinece foarte naintată, peștemă zice fabuloasă; însă se nu mi imagine vine-va, că e lesne d'ajunsă la o asemenea vârstă; din kontra, statistika arată că între ște de mii și keapă milioane de oameni, avia znelă ajunçe la această vâtrinece. Așa zice Sussmilch, că aviea într'o mie de oameni, znelă ajunçe la vâtrinece de 80 de ani și că avia între 1400 de oameni, znelă ajunçe la vârstă de o ște de ani. Așa dară kindă șrșmă kăiva «ș trșeaskă 100 de ani», îi șrșmă znelă șkrșș nu mai mșlăș probavilă de kălă kindă șrșmă kăiva, care nupe într'o lotșrie, că între 1400 de persoane elă ș trarș șingșrălă peștrăș care kăitiră. În Londonă ș'a obserbată în anul 1751, că între 21,028 oameni ce au mșrită akolo în acest an, ș'a rșsit 58 morșș la o vârstă de 90 de ani, 13 oameni au mșrită la vârstă de 100 de ani și nu mai șnelă la o vârstă de 109 ani! Dară la konskrinșizea (katagraficia) populașionei Italiei fșkșș în timpulă Împșrșșlăi Vespasianus (79 nainte Xp.) ș'a rșsită 54 vâtrine de kăte 100 de ani, 57 de kăte 110 ani, doi oameni de kăte 125 de ani, patru vâtrini de kăte 130 de ani, iarș patru d'o 135 nătră la 137 de ani și 3 vâtrini de 140 de ani. Este invederată că în timpșrie antice, vâtrini eraș

mălăţ mai puţin pară de kîtă аксмă. S. e. аксмă în piratăş Vürtemberg kape are o популаціоне aproape de доз milioane de oameni, s'a răsîtă în авлă 1854, нсмаі кіді-ва вѣтрині de o săтѣ de ані!

Окпаціонеа оаменілорѣ, de ші are o în-лăсінгѣ mare асшра лăншїмеї вїедеї лорѣ, кѣ toate ачестеа рѣсїмѣ оаменї de фелрпїмї de о-кпаціонї шї de позїціонї соціале, kape аѣ ажнсѣ ла о вѣтрїнеде foarte mare. Аша s. e. рѣсїмѣ кѣ Simeonă Cleophas. Епїскопл дїн Ірссалїм а мѣрїтѣ ка знѣ мартїрѣ ла о вїрстѣ de 120 de ані; St. Polycarpu аѣ fostă omopїтѣ ла вїрста de 130 ані. St. Paulu еремїтăş (skımnїкѣ) de шї трїндѣ в десеpte (пѣстїї), а ажнсѣ ла вїрста de 113; ла асемenea вїрстѣ foarte naintată аѣ ажнсѣ маї мѣлї еремїї de шї аѣ netректѣ о вїеагѣ foarte дѣрѣ, desnoiагї de toate komodїтїїле. Sekta Essenїлорѣ, o sektѣ de filosofї вїре іспраелїгї аntїчї kape аѣ трїтѣ о вїеагѣ кѣлвгѣреаскѣ, а автѣ мѣлї вѣтрїнї вїре мем-врїї еї; ачеста о рѣсїмѣ шї ла мѣлї filosofї Еленї. Hippocrate а мѣрїтѣ ла 104 ані, Democrite ла 109, Hieron filosofă шї реѣе dїн Чїчїл а а трїтѣ 100 de ані. Апої реѣеле *Arganthonius* dїн Spanїа а трїтѣ (dăne Pliniu) пїнѣ ла о săтѣ шї чїнчї-zeчї de ані! Кѣ toate ачестеа, вїнѣрагїї шї репїї парѣ кѣ ажнрѣ ла о вѣтрїнеде mare. Маї favorїзагї в рапорѣвлă ачеста, ераѣ кон-лї Romeї аntїче; s. e. Metellus, Porcius Cato, Appius Coecius, Perpenna ш. ч. л.

Istoriea араѣ кѣ чеа маї mare парѣ а оаменїлорѣ kape аѣ трїтѣ аlїгї ані, аѣ netрект о вїеагѣ аkтївѣ. Аша s. e. Drachenberg dїн Норвеѣїа kape а мѣрїтѣ ла о вїрстѣ de 146 de ані, ера кѣлторѣ, soldată шї кеарѣ склвѣ в Барбарїа; de ла Haye kape а трїтѣ 120 de ані, а стрѣвїтїс ne пїчїоареле sare тоатѣ India, Kina. Persїа шї Egiptul; о чїркїстангѣ крїоасѣ s'a арїtată ла dїнсѣ, адекѣ кѣ пїнѣ ла вїрста de чїнчї-zeчї de ані елѣ нѣ мїтїа de dopїнѣа sek-селорѣ, втокмаї ка зн копїлă de чїнчї ані; ток-маї ла 50 de ані а афлатѣ шї елѣ кѣ есїстѣ в лѣме знѣ сїмїментѣ нѣмїтѣ аморѣ, s'a внсрвѣтѣ ла 70 de ані, а фкѣлѣ чїнчї копїї шї а трїтѣ кѣ соѣїа са 50 de ані. Jean Bayles kape а трїтѣ пїнѣ ла 130 de ані, ера зн серманѣ не-гѣлторѣ de настрїї. Henri Jenkins kape а трїтѣ нсмаї шеасе ані маї пуїнѣ de кїтѣ патїархăş Авраам dїн Бїбїе, ера знѣ серманѣ некарѣ kape, ла вїрста de 100 de ані ера в старе сѣ треакѣ знѣ рїѣ влолїндѣ. Вїнѣр о зї л'а кематѣ ла знѣ трївнлăş ка сѣ densїе о мѣртрїе пентрѣ о fantѣ ла kape ера елѣ de fагѣ *nainte o săтѣ шї natps-zeчї de ані*; аснчї а, венїтѣ елѣ ла трї-

внлăş вносїтѣ de дої феїорї de kape знлăş а-вѣа о săтѣ шї дої шї авлăş о săтѣ de ані!

Kvestїonea. дакѣ пенїагїнеа este o вїнпедекape пентрѣ лăншїмеа вїедеї, сăş нѣ? Nѣ este вкѣ resolută вїнѣр знѣ modă позїтївѣ; кѣчї ne d'o парѣ рѣсїмѣ кѣ знїї filosofїї шї оаменї пенїалї, аѣ трїтѣ о вїеагѣ foarte лăнрѣ s. e. Nсма, Solon Sophocle, Pindare, Anacréon, Xenophanū шї Philolaus аѣ ажнсѣ ла вїрста de 50 de ані. Platon а мѣрїтѣ ла 84 de ані; Diogenu de Si-nope шї Cato аѣ трїтѣ поз-zeчї de ані; Zenon шї Isocrate кїте поз-zeчї шї ontă. Democrite шї Georgias кїте о săтѣ шї ontă шї Epimenide 157. Дарѣ ne d'аѣтѣ парѣ este іарѣ вїтїстѣ кѣ оаменїї алѣ кѣрора пенїс s'a desvoлатă de тїм-пѣрїѣ, s'a шї вївѣтрїнїтѣ de тїмнѣрїѣ шї вїн џе-пѣре рѣсїмѣ кѣ ачѣї kape аѣ ажнсѣ ла о вїр-стѣ foarte naintată ераѣ оаменї сїмплї, d'o вї-лелїценгѣ мѣрїнїтѣ трїндѣ іарѣ о вїеагѣ сїм-плѣ, grosїерѣ дарѣ натсралѣ. Еарѣ s'a обсер-ватă кѣ пѣвнїї вїмбелїї (promїї) шї кеарѣ оа-менїї de спїрїтѣ внсѣ пуїнї сїмїторї пентрѣ грїжѣ, ажнрѣ ла о mare вѣтрїнеде. Вїеагѣ фѣрѣ грїжѣ este атїтѣ de аvаntагїоасѣ пентрѣ лонџевїтате (лăншїреа вїедеї) в кїтѣ кеарѣ знїї kape аѣ трїтѣ в тїнедеа лорѣ вїнѣр знѣ modă foarte пѣрегѣлатă шї контраѣ рѣгѣлорѣ іїе-нїче, кѣ toate ачестеа аѣ ажнсѣ ла о mare вѣ-трїнеде, вїндѣ-кѣ аѣ netректѣ вїеагѣ лорѣ вїн рїсѣ шї нѣ в грїжѣ шї олтѣрї.

Sїнѣ шеасе казѣе пїнчїмале kape нотѣ сѣ вїнлѣзе ne вїеагѣ омѣлї ка s'o прелăншїаскѣ сăş s'o прескѣртезе. Адекѣ 1-їѣ клїма; 2-леа pasa сăş famїліа; 3-леа statsra шї konstїтудї-неа корпѣлї; 4-леа тїмнлăş kape тревѣе корпѣл пїнѣ ла крѣшторѣа са пѣрфектѣ; 5-леа феллăş траїтїсї; 6-леа насївїле шї окпаціонїле омѣлї. Сѣ vorbїмѣ чеа desupe toate ачестеа.

Вїнїї клїма. Вїрїле рѣкороасе шї зскате сїнѣ маї favorабїле пентрѣ лăншїмеа вїедеї de кїтѣ челе кѣлѣроасе шї зmede; de ачѣеа рѣ-сїмѣ в вїрїле мншоасе маї мѣлї вѣтрїнї de кїтѣ в челе шеѣ; знде аерѣлѣ е пѣрѣ шї sek, аколо оаменїї аѣ пѣрспектїва кѣ vorѣ трїї мѣлѣ. О аѣтѣ обсервагїнеа а арїtată кѣ в вїрїле пѣ-кѣлївале, оаменїї трѣскѣ маї мѣлѣ de кїтѣ в челе кѣлївале пїн арїкѣлѣтѣрѣ; кѣ в локрїле еснusse вїнѣрїлорѣ. оаменїї se вївѣтрїнескѣ маї мѣлѣ de кїтѣ в локрїле знде аерѣлѣ este stаг-nantă (statopнїкѣ); de ачѣеа в вїнлѣ de шї аер-рѣлѣ е зmedă, внсѣ вїндѣ-кѣ аколо domnesкѣ adese-opї вїнѣрїї, оаменїї в џенѣре трѣскѣ маї мѣлѣ de кїтѣ в мїзлокѣлѣ kontїnentелорѣ.

Ал доїлеа pasa шї famїліа. Sїнѣ pase de оаменї ла kape desvoлатѣеа корпѣлїї тѣрѣе істе шї devїнѣ пѣверї (гата пентрѣ вїнпесарѣа

секс-лорѣ) преа де тимпэриѣ: прекамѣ есте паса негр-лорѣ, Hottentot-лорѣ, Калмыч-лорѣ. Ачеші оамені се ши імбърінескѣ преа кэриндѣ; дин контра ін Рэсіяе, Полоніеа, Норвеціяе ши ін Скоціяе знде оамені девинѣ пэвері тірзіѣ, аколо трѣскѣ мѣлтѣ ши се імбърінескѣ тірзіѣ. Афарѣ де ачеаста сінтѣ ши фамиліи ін каре бърінегеа, есте паркѣ знѣ привілециѣ де монтеніре, дин контра сінтѣ алте фамиліи аї кэрора мемэриі сінтѣ паркѣ кондемнаці тоці ла о моарте де тимпэриѣ. Васон рапортѣ кѣ ін орашэзлѣ Hereforshire ін Скоціяе, інтр'о сэрвэтоаре де примэварѣ, с'а форматѣ знѣ жокѣ ла каре аѣ лѣатѣ парте онтѣ бъріні дінтр'о фамилие, каре тоці імпрезнт пэ-мерэѣ онтѣ сѣте де ані! Ін фамилиеа веститэзі бъріні Thomas Parre, с'а обсерватѣ патрѣ цепенерацині де оамені, каре аѣ тірзітѣ кіте о сѣтѣ ши доі-супре-зече піпѣ ла о сѣтѣ ши доз-зечі ши патрѣ де ані. Асемenea фамиліи с'аѣ гэсітѣ ши ін Полоніеа, Англіеа ши Елвеגיעа. Асемenea este проватѣ кѣ, копіи каре паскѣ де пэ-ринці бъріні ши дебілі нэ трѣскѣ алітѣ кітѣ трѣ-ескѣ копіи пэскэці ла пэринціі лорѣ фіндѣ інкѣ тінері. Оаменіі каре аѣ абзатѣ ін тінерецеа лорѣ де плэчеріле аморэзі ши ін бэзэтра лэ-кэрлорѣ снірлоасе, продэкѣ копіи дебілі, каре нэ ворѣ ажэнуѣ ла бърінеге. Аша дарѣ мо-равэріле бэне зніі поплэзлѣ, інфэзэзлѣ мѣлтѣ ассурэ фордеі цепенерацині лорѣ бітоаре ши лэнуімеі віе-цеі лорѣ.

А треіа, конститэцінеа. Оаменіі де конст-ітэціні ши темпераменте змеди прекамѣ челе сангвініче, крескѣ маі інчетѣ, девинѣ пэвері маі тірзіѣ, де ачеа трѣскѣ ши маі мѣлтѣ де кітѣ оаменіі кѣ temperamentэзлѣ колерікѣ ши біліосѣ. Тотѣ дин ачеастѣ каззѣ, копіи каре се парѣ кѣ сінтѣ моі, індоленці, дебілі ши крескѣ інчетѣ, ачеші копіи ажэнуѣ адесеа-опі маі сірэрѣ ла о бърінеге пайнтатѣ де кітѣ копіи каре крескѣ преа істе ши сінтѣ д'эзнѣ карактерѣ віѣ. Есте знѣ про-вербѣ: копіи кѣ мѣлтѣ снірлі, нэ преа трѣскѣ мѣлтѣ. Дарѣ алѣ датѣ се інтімплѣ кѣ копіи каре ераѣ вестіці ка міракэле фіндѣ копіи, кіндѣ аѣ крескэтѣ, с'аѣ фэктѣ оамені д'эзнѣ снірлі фоарте ордінарѣ, поате інкѣ маі пэціні де кітѣ орді-нарѣ. Астѣ-фелѣ штімѣ знѣ есемплэ дин тимпэ-ріле античі адекѣ, кѣ Hermogéne ера ла вірста де 18 ані знѣ орэторѣ адмірабілѣ ши адміратѣ де тоатѣ лэмеа; дарѣ кіндѣ а ажэносѣ ла вірста де 30 де ані; паркѣ с'а простітѣ дйскэспэріле салэ нэмаі ераѣ стімате ши елѣ а пердэітѣ тоатѣ репэстэцінеа лэі, де ачеа аѣ зисѣ ін рапортэзлѣ лэі: Hermogéne а тірзітѣ о віеацѣ контрарѣ а-декѣ, кіндѣ ера копілѣ абеа снірлізлѣ зніі омѣ маре ши кіндѣ с'а фэктѣ маре, токмаі атэчі с'а копілэрітѣ.

Алѣ патрэлеа, статэра. Оаменіі д'о статэръ (інпэціме) маре ши сэвэріе нэ трѣскѣ, ін цепенере, преа мѣлтѣ; кэчі де мѣлте опі морѣ ін тінерецеа лорѣ де пайма де пентѣ, дарѣ ши не д'алѣ парте оаменіі д'о статэръ фоарте мікѣ ши скэртѣ іарѣ парѣ ажэнуѣ ла бърінеге; кэчі морѣ ла вірста де міжлокѣ атакэці д'апоулесіе (дам-эла). С'а арэлатѣ кѣ аѣ маі маре сперанцѣ пентрѣ о віеацѣ лэнуѣ оаменіі д'о статэръ де міжлокѣ, д'эзнѣ корпѣ маі мѣлтѣ секѣ де кітѣ грэсѣ, маі мѣлтѣ мэскэлоасѣ де кітѣ кэрно-ѣ, кѣ знѣ пентѣ ларѣ, кѣ знѣ кітѣ нэ преа скэртѣ ши кѣ знѣ капѣ нэ преа маре.

Аічі се рапортѣ ши тимпэла крештеріі копілор ін мітрѣ. Мѣлте обсервацині аѣ арэлатѣ кѣ копіи каре паскѣ найнтеа терміналэі де ноѣ лэні, нэ ажэнуѣ ла о маре бэтінеге. Амѣ зисѣ маі сѣс кѣ кеарѣ маі не зртѣ ін віеаца копілэзі, кѣ кітѣ крештереа ши десволтареа са корпоралѣ ши снірліталѣ мерце маі інчетѣ, кѣ атітѣ е перспектівѣ маі маре, кѣ ачеші копілѣ ва девени одатѣ знѣ бъріні. Есте іарѣ о обсервацине кѣ, копіи каре аѣ сэстѣ мѣлтѣ тимпѣ аѣ маі маре сперанцѣ пентрѣ о віеацѣ лэнуѣ де кітѣ копіи індекэці преа де тимпэриѣ. Кѣ тоате ачестеа зніі ла ноі сѣ vede кѣ, вор ка копіи лорѣ сѣ тірзіаскѣ преа мѣлтѣ; кэчі іі цінѣ ла доічі піпѣ ла доі ані ши маі мѣлтѣ; аста іарѣ нэ е конвенабілѣ пентрѣ копіи

А чінчеа, окэпацінеа. Пе д'опарте, о есі-тінгѣ актівѣ дарѣ нэ преа остенітоаре, о мім-кэре обичнітѣ а корпэзі, маі кѣ сеамѣ ін аерѣ пэрѣ ши не д'алѣ парте о віеацѣ кѣ плэчері фоарте moderate, собре, кеарѣ ши деспоіате де комодітэціле есітінгеі; тоате ачесте імпреціэ-ртрі контрібэскѣ мѣлтѣ пентрѣ преаціреа віе-цеі. Аша дарѣ, о віеацѣ кэлэгрэаскѣ серві-чэзілѣ мілітарѣ, плэғэлѣ цэранэлэі, окэпаціні де вінаторіі ши пэскэріа прекамѣ ши мѣлте кэлі-торіі, сінтѣ фоарте favorабіле а преаціні віеаца. Чеа маі маре парте а оамені лорѣ каре аѣ тір-кітѣ ціфра де о сѣтѣ де ані, ераѣ д'асемenea класе адекѣ цэрані каре аѣ тірзітѣ о віеацѣ дэръ, тіріндѣ фоарте сімилэ ши лэкріндѣ мѣлтѣ дарѣ неавіндѣ гріжі остенітоаре, неконсоміндѣ корпэзі лорѣ кѣ есчесе, тіріндѣ ін бесеіе ши ін конфіенца соартеі лорѣ, нетеміндѣ-се де ні-мікѣ, нефііндѣ роасе де амбіціне, каре нэ лэ-тѣ не омѣ нічі сѣ доарте, нічі сѣ се бэкэре де віеацѣ; нефііндѣ пліні де інвідіе каре амэреште тоате плэчеріле, кіндѣ vede кѣ ши знѣ алѣ аре асемenea плэчері ши авінд корпэзі обичнітѣ а сѣ-портэ фелэрімі де перегларітэці ін рецішэлѣ віецеі.

А шасеа чіркэстэнге, ін фіне есте кэратѣ моралѣ. Знѣ омѣ каре аре серіціре д'а абеа сэсацініі зшоаре, знѣ карактерѣ бесеіэ, фіндѣ

depărtată de toate pasiunile arzătoare, dară
avîndă în inima lui cărații, konstanță, speranță
și o viață-voindă pentru toți oamenii; acesta
omul va trăi mînt; ne kîndă și omul plin de
pasiune (patime) violente, nekăjiciosă, rea-voit
toră pentru toți, răvănțitoră, jaloză, ambițiosă
și invidiosă, temîndă-se d'opri-če intimplare, a-
vîndă totă-d'asna inima plină de griji și de
anxietate; aचेती oameni, zicemă, nu vor săptra
lămea mîntă timpă kă existința loră. O pen-
tămă: blîndețea karakterăului, indiferența, bese-
liea, și mîlășmirea prelănuiescă vieții; ase-
menea și somnă șoră, o viață neprekă în
meditașnea ideiloră filozofice, o stăniire peste
toate pasiunile; și spiriți năpiti kă sramășețea
șteloră și a mîlășoră, o satisfakășne inte-
rioară kă akășniile sale proprie, asta zicemă
sîntă mizlăoăcele cele mai usternice pentru pre-

lănușirea vieții noastre; dară nu nămai a o pre-
lănuș, ci a o fațe mai plăkă și mai săporta-
bile. Filozofii antiči aveă o regă pentru
prelănușirea vieții esprimîndă o în formăle:
bene vivere et laetari adekă a trăi bine kă în-
deleșnișne și a se băkă de viață. Într'a-
deveră, espresășnea lui Epicuru kare zicea: kă
filozofia cea mai adinkă konsistă kă să știe
șine-va să se băkă de viață, asta este o
idee adeveră și impoartă. Nămai ațee kări
beă din pașă plășerilor kă măș și in-
deleșnișne, nămai ațee se băkă de plășe-
rile lămei, nămai ațelora plășerile le prind bine,
ne kîndă čei kare voră să bea prea mă și
peste măș, în lokă plășerei aș toate ne-
plășerile și omă a doă zi demineă dăne
«și kăș prea mare.»

(Ba șra)

Fisiognomia animalelor.

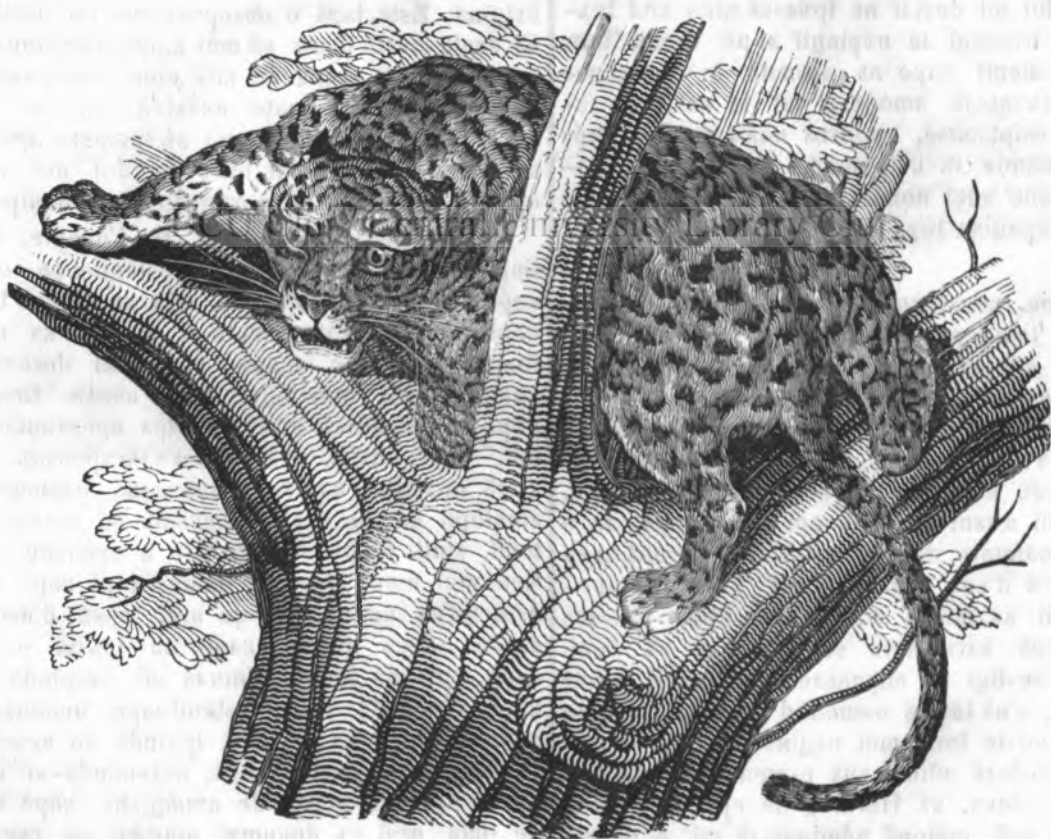

Fig. I. (Leopardul).

Șni și imășni kă nămai omă are o
fisiognomie. adekă kă poate șine-va să kănoăș
prin înșășărea sa esterioră, kvalișșile sale
interioare, kă fața omă este o oglindă ne-
kare se desemnează toată șinșă sa interioară,
kă să zicemă așă totă porțrășă șăletă și șă.

Șni, zik aș prelinșă kă nămai omă are a-
čestă privileș, nămai lă dînșă se află o ar-
monie între obraz și șăletă, între faț și
inimă.

Într'adeveră, fiziologhia saș mîlășă vieții
arată kă nămai omă are șăș nele diferite

strate de m̃șki, dintre care fie-care exprim̃z o simțic̃iune s'ađ o acțiune s̃fleteask̃. Este s. e. z̃nđ m̃șkiđ care mizlochește p̃is̃z̃đ, adek̃ kindđ p̃idemđ, ełđ se kontrakť (str̃ințe) și obraz̃z̃đ om̃z̃đ p̃ide; pentr̃z pl̃insđ este z̃nđ alť m̃șkiđ care are misiunea tr̃ist̃z k̃z, kindđ s̃ntemđ inp̃istaỹđ și voimđ s̃z pl̃ințemđ, ełđ se kontrakť și obraz̃z̃đ pl̃ințe; asemenea are fr̃untea niște m̃șki filozofi adek̃, kindđ ne ok̃p̃z̃mđ k̃z meditațĩni serioase și idei ad̃inč̃i, at̃z̃nč̃i aचेष्ट̃i m̃șki se kontrakť și fr̃untea se

pidik̃z at̃z̃nč̃i în mai m̃z̃te indoit̃r̃i. Apoi fie-care acțiune m̃șk̃cloasť, m̃șkarđ dz̃ne ce a in-chetatđ, totđ lasť z̃rme dz̃ne d̃insa; k̃zč̃i la fie-care l̃zk̃rare sađ kontrakțiune a z̃nđi m̃șkđ ełđ se z̃nfl̃z; apoi kindđ l̃zk̃rarea sa a inchetatđ, ełđ totđ r̃z̃m̃ine чева z̃nfl̃atđ, prin z̃rmar̃e k̃z kitđ z̃nđ m̃șkđ l̃zk̃reazť mai m̃z̃lđ și kontrakți- nile sale se repet̃đ mai desđ, k̃z at̃itđ r̃z̃m̃inđ mai m̃z̃te z̃rme vizibil̃e pe aчестđ m̃șkđ, k̃z at̃itđ rem̃ine ełđ mai z̃nfl̃atđ pentr̃z toat̃z vieađa. Aчeasta ne esplicť observațiunile z̃r̃m̃z̃oare:

Fig. II. (Tapirul).

kindđ vedemđ z̃nđ omđ la care z̃ra este totđ- d'az̃na nar̃k̃z rata s̃z p̃iz̃z, ñstemđ s̃z utim k̃z aчest̃i omđ îi pl̃ache s̃z p̃iz̃z de toat̃z l̃zmea. Z̃ra l̃zi s'a ob̃ic̃ñitđ k̃z p̃is̃z̃đ, m̃șkiđ p̃is̃z̃đ are o predominanțz rem̃arkabil̃z; la z̃nđ alť omđ obser̃ṽmđ k̃z bz̃z̃ele sale s̃intđ totđ-d'az̃na str̃inse z̃na peste alť. De z̃nđ asemenea omđ ñstemđ s̃z fimđ sig̃r̃i k̃z ełđ este op̃i z̃nđ omđ nek̃z̃ic̃iosđ sađ z̃nđ inp̃irantđ, adek̃ z̃nđ care z̃m̃z̃l̃z totđ-d'az̃na s̃z ask̃z̃nz̃z pas̃iunile sale; k̃zč̃i kindđ čine-va ře nek̃z̃ește at̃z̃nč̃i str̃ințe

bz̃z̃ele sale z̃na k̃z alť și kindđ čine-va va s̃z st̃z̃ñineask̃z simțic̃iunile sađ și pas̃iunile sale interioare, iarđ str̃ințe bz̃z̃ele. Kindđ vedemđ pe čine-va k̃z z̃nđ obrazđ netedđ, ka s̃z z̃ic̃emđ aша des̃z̃m̃z̃patđ. ñstemđ s̃z z̃ic̃emđ: aчestđ omđ este fer̃ic̃itđ și čine-voitorđ t̃z̃z̃porđ, din kon- tra kindđ vedemđ z̃nđ obrazđ pl̃inđ de kontrak- tiune mai k̃z seam̃z nas̃z̃đ port̃indđ z̃rme de niște indoit̃r̃i prof̃z̃nde, at̃z̃nč̃i ñstemđ s̃z z̃i- chemđ k̃z aчestđ omđ era adese-op̃i în vieađa l̃zi p̃z̃tr̃z̃nđ de niște pas̃ĩni forte și violente.

Dar ă kindă vomă vedeă ză omă portindă niute trăsări lăni pe frănte, să utim kă ačestă omă s'ă oknapă mălă în vieađa sa kă materi adinči de rindipi; ačeste trăsări profănde mi grăji grave le aă trăsă ideile pe frănte, în tokmăi ka plăgălă brădele sale pe kimpă. La ză ut-pană rară vomă răsi asemenea trăsări pe frănte; kăni la eă lăkrează plăgălă de fieră dară nă plăgălă ideiloră.

O aă sepie de observačionă, de mi nă sintă tokmăi fiziornomice (kăni nă se raportă la o- brăză) dară totă se raportă la kreșterea măș- kiloră prin deasă lăkreare; adekă kă prin for- ăa mi desvolătea deosebită a zăora păruă ai korplăi, nătemă să konkidemă despre oknapă- činea ačestă omă. Așa s. e. kindă vomă vedeă ză omă kă ničioarele vine formate mi mai kă seamă avindă-le ornată kă plăne kănoase, să utimă kă ačestă omă este ză amatoră de danăș poate mi keară ză maestră de danăș, kare a netrekăti toată vieađa lăi dănyindă; din kontra kindă vedemă ză omă kă ničioarele foapte să- čipi, parkă korplăi lăi e nășă pe doă bastoane, să utimă kă e ză kroitoră kare netreče toată vieađa lăi mezină ne skază dăindă ză ničioră neste aă. Toăi čizmarăi utiă kă mai la toăi oamenăi, ničiorăi čelă drentă e čeva mai mare de kiă čelă stăngă; asta provine fiindă-kă, kă ni- čiorăi drentă facemă în toate zălele mai măte pasări de kiă kă čelă stăngă, kăni totă-d'ăna kindă inčenemă să zămălm, facem pasări d'ăntiă kă ničiorăi drentă; așa dară semăndă-se zi neste zi, ačăne kă ničiorăi drentă face mai măte pasări de kiă čelă stăngă de ačea kre- Ńte mi se îngrășă mai mălă; totă prin ačea- stă kază, mīna drentă ne este totă-d'ăna čeva mai grășă de kiă čea stăngă; asta provine iară din kază kă, kă mīna drentă lăkrămă mai mălă de kiă kă čea stăngă; nămăi la stăngăi răsimă o imprečiară kontrară adekă eă aă mīna stăngă mai grășă de kiă čea drentă.

Dăne ačeastă espozăčione vedemă kă baza račionăbilă a fiziornomieă este kă, prin zăme mi trăsăre konstante lăsale în mășki, nătemă să konkidemă despre mășimea akčionioră a a- čestoră mășki mi despre forăa simăčionioră morale kare aă esčită (skosă) ačeste akčionă; apoi dară utimă simăčioniele domnoare în

sfera morală a zăni omă, din sine utimă totă karakterăi ačestă omă. Eată în če modă ob- servačionea obrazăi poate să ne adăkă la kă- nowlingă karakterăi zăni omă.

Partăzaniă ideă, kă nămăi la omă poate să existe o utimă fiziornomă, se supăzinesă ne esplikăčionea dată de noi aiči mi zăkă: fiindă-kă baza fiziornomieă este skimăzăre zămate în mășkiă obrazăi kare mizločeskă diferite ak- čionă, kare aă kazele loră în sfera morală a vieăi noastre (pășă, plănsă, nekază, medita- čione Ń. č. l.) Așa dară la animalele kare n'ăă asemenea mășki ne obrază, nă poate să fie voră d'ă fiziornomie. Noi insă sintemă de părepe kă de mi este adevărată kă d'ă fiziornomie în simă kă la omă, nă poate fi voră la animale, insă iară nă e esaktă kă să zăčemă kă la animale nă există niči de kămă vr'ă uti- imă fiziornomă; din kontra, Năzăra a întă- pită ităzpor onărioră sale o perfekčione așa de mare în toată făzăra loră, în kiă totă- d'ăna domneute o armonie între karakterăi întăioră a zăni animală mi între înfăimărea sa estăioră. Vedeăre zăni animală este în stare să ne deă o idee destă de konpletă desupe firea mi karakterăi să întăioră. Kor- plăi mi mai kă seamă kăniă animalăi este o orăindă fidelă prin kare ni se prezintă imăgina morală, kă să zăčemă keară săfăteaskă a a- česteă fiinče vie.

Kite-va esămăle ne voră adevări ačeastă.

Să ne zătămă čeva la făzărele amăndăporă animalălor prezentate aiči adekă la Leopardă mi la Tapiră. Amăndoă sintă animale, amăndoă sintă d'ă klasă de animale, adekă mamifere să portăloare de mīde. Amăndoă sintă făkăte parkă dăne ză plană (aă kilo 4 ničioare de zămăletă ne zăkată, doă okă, kăniă, răiă, korplăi akonepit kă nepi Ń. č. l.) Kă toate ačestea o observačione mai d'ăproape la fiziornomieă ačestoră animale ne va deskonepi într'ănsăle diferinče imenze mi o să vedemă kă kiă zăniă trebăe să aăză năzăra diferită de čelă-l-ălă, kă kiă zăniă trebăe să aăză o sănepioritate mare neste čelă-ălă.

Să facemă akămă o komparăčione fiziorno- mikă între ačeste doă animale. Să pribimă întăiă la raportăi če aă într'ănsăle amăndoă pe- čioniele ale kăniăi, adekă rečionea spăritălă

че конпінде фрѣнта шї окїї шї реѣізнеа симѣз- алъ че конпінде гѣра, насъ шї зрекї. Тотѣ- д'азна гѣсимѣ къ ла анималеле інзестпате к'о інделенѣізне маре, реѣізнеа спїрїталъ а капъ- лѣї домнеште асѣпра реѣізнеї симѣзале. Фрѣнта е волатїтъ шї маре; къчї шї креерїї сїнтѣ марї сїндѣ-къ мѣрїмеа інделенѣізнеї este totѣ-д'азна їнтр'знѣ рапортѣ дїректѣ къ мѣрїмеа креерї- лор; тотѣ ла знѣ асемѣнеа анималѣ шї окїї сїнтѣ марї; къчї їн џенере мѣрїмеа окїлорѣ este іарѣ їнтр'знѣ рапортѣ дїректѣ къ мѣрїмеа їнтелїџенѣї. Дїн контра, ла Тапїрѣ фрѣнта е мїкъ паркъ фѣде їндѣртѣѣ, окїї сїнтѣ іарѣ мїчї шї стѣнїзї, нѣ еспрїмѣ нїчї о віоїѣізне нїчї о симѣїре кѣраѣї- оае, нїчї о пасїізне повїле. Дїн контра, реѣїз- неа симѣзале паркъ окѣпѣ тотѣ образѣлѣ. Гѣра маре, їмензѣ шї насѣлѣ лѣгѣ паркъ аѣ фѣктѣ о їнвасїізне їн реѣїзнеа спїрїталъ шї а нїмїѣїт'о. Тоатѣ саџа е паркъ нѣмаї о гѣртъ шї знѣ насѣ, паркъ есїстїнга ачестѣї анималѣ стѣндѣ консїстѣ нѣмаї їн мїнкаре шї іарѣ їн мїнкаре; аної ка сѣ кїшїџе елѣ ачестѣ мїнкаре, елѣ нѣ е їн старе сѣ контрїбѣе нїмїкѣ дїн партеа са; елѣ este кѣ знїї стѣнїзї шї дїн паса оаменїлорѣ каре нѣ шїле сѣ шї кїшїџе нїїнеа лор прїн мѣнкѣ шї їн- деленѣїзне, де ачѣеа Натѣра авїндѣ мїлѣ де Тапїрул ка сѣ нѣ моарѣ де foame, ла фѣктѣ ка сѣ мѣнїнѣ іарѣ шї іарѣа креште претстїнденеа. Еатѣ дарѣ къ фѣнтѣра фрѣнїї шї а окїлорѣ не дѣ о їдеї дїн че знѣ анималѣ сѣ нѣстремте; аної дакъ шїтїмѣ дїн че зн анималѣ се нѣстремте, дїн сїне шїтїмѣ че кѣалїџїї посѣде. Ла анимале ка шї ла оаменї, проверѣлѣ е адеѣѣратѣ каре зїѣ «спѣне мїе че мѣнїнѣї шї о сѣџїї спѣїѣ чїне ешїї.» Тоате анимале карнївоаре сїнтѣ їнзестпате

d'знѣ гпадѣ маре де їнделенѣїзне; къчї аѣ тре- бѣїнџѣ сѣ десвоалте дїферїте вікленїї, дїферїте їн- стїнкте кѣрїоае ка сѣ поатѣ вірїї їн лѣнтеле стѣн- џероастѣ каре ле аѣ їн тоате зїлеле кѣ алѣ анимале ка сѣ ле омоаре шї сѣ се нѣстремкѣ дїн карнеа лорѣ. Este їн регнѣлѣ анималѣ ка шї їн сѣра оаменїлорѣ о фантѣ трїстѣ дарѣ џене- ралъ адекѣ: къ тоџї чеї віоленїї каре апасѣ а- сѣпра алора, сїнтѣ їнзестраџїї де маї мѣлѣ їн- телїџїнџе де кїтѣ віктїмеле лорѣ. Ъїѣ анималѣ карнїворѣ е мѣлѣ маї сѣперїорѣ їн їнтелїџїнџѣ шї їнстїнкте де кїтѣ знѣ анималѣ ерѣїворѣ. Лѣ- пѣлѣ е маї сѣперїорѣ де вітѣ оїа, Леопарѣлѣ де кїтѣ Тапїрѣ шї ачѣастѣ сѣперїорїтате їнделенѣїзалъ а черѣтѣ шї о алѣ формаџїізне а органелорѣ. А черѣтѣ креерїї десволатїї, прїн зрмаре шї о фрѣнте маре; а черѣтѣ окїї марї ка сѣ поатѣ ве- деа де департе прѣда са, дарѣ н'а черѣтѣ орекї марї; къчї нѣмаї анималеле деїле каре се teme де гонїреа алора, аѣ требѣїнџѣ де зрекї марї ка сѣ азѣ де департе апронїереа гонїторїлорѣ лорѣ; тотѣ де ачѣастѣ казѣ Леопарѣлѣ ка шї тоате анималеле стѣнџероае аѣ знѣ корнѣ маї сѣѣїїре, елерантѣ шї нїџїоареле маї сѣѣїїрї къчї мїсїізнеа са este д'а гонї шї ачѣаста а черѣтѣ о їѣдеалъ а мїшкѣрїлорѣ шї о зѣспїнџѣ а кор- пѣлѣї лор. Дїн контра Тапїрѣл, ка шї тоате ані- малеле ерѣївоаре (Елѣфантѣлѣ, рїночѣросѣ) аре знѣ корнѣ роѣлѣлѣ, грѣѣ шї гросѣїорѣ. Еатѣ ка шї ұрїнтр'ачѣастѣ чїркѣмстанџѣ естерїорѣ сїн- темѣ їн старе сѣ кѣноаштемѣ карактерѣлѣ шї натѣра їнтерїорѣ а анималелорѣ. Сїнтемѣ їн старе сѣ десконерїмѣ фїзіонїмеа лорѣ.

(Ва зрма)

Комѣнїкаџїїнї сѣїентїфїче мїчї.

Kite-ca notiџe їstopїџe асѣпра кѣлѣспїї ноамелорѣ ноастре.

Нѣ поате чїне-ва сѣ детерпїне натрїеа ноамелорѣ шї а перїлорѣ. Опїнїізнеа џенералъ este къ, ноамеле ноастре провїнѣ дїн Арменїеа; їнстѣ е проѣабїлѣ къ нїнтеа їнїмѣрїлорѣ їstopїџe аѣ крескѣтѣ ноаме сѣлѣѣїџе шї їн партеа ме- рїдїоналѣ а Еѣропїї, не кїндѣ ноамеле повїле прїн кѣлѣтра аѣ венїтѣ ла Еѣропа дїн ориентѣ

прїн їнтерѣнїїреа Еленїлорѣ шї а Романїлорѣ. Дарѣ їн тотѣ опїентѣлѣ, Асїеа мїкѣ а fostѣ џара знде кѣлѣтра ноамелорѣ ера foapte нїнїатѣ. Кеарѣ дїн їнїмѣлѣ лѣї Моїсе се гѣсемте леїї шї ордїне, каре аѣ дрентѣ сконѣ, кѣлѣтра ноа- мелорѣ. Дїн ноамеле ноастре гѣсїмѣ їн Бїблїеа поменїндѣ де мерї шї де гѣтѣї. Profetѣ Іоел

(1, 12) zice: «Merii, podii mi kormali s'aş ks-
katş pe kimpş.» Şi Solomonş în sentenşle
sale zice «o vorbş vorbitş la timpşlş ei, sea-
mşnz kş mşrzlş de aşrş (gşzia) în vase de
arşintş.» Kşçi în Asia mikş gşzişle aşznş la
o frşmşseş admirabilş. Darş şi la Eleni, kşl-
ştra poemelorş era în floarea ei foarte de
timpşriş. Între arbşrii kare Omerş îi nşmeşte
din grşdina lşi Laertos, se gşseskş meri, peri
şi gşsi. Leşile lşi *Draco* în Atena vorbeskş
despre kşlştra poemelorş. Operaşişnea altoi-
rei poemelorş este atribuitş lşi *Eumolpus*. In-
şşla Tatosş era în antikşitate vestitş pentrx pe-
rişle ei cheşle gşstoaşe. O naintare mare a prii-
mitş kşlştra poemelorş în Elada, dşne esne-
dişişnea lşi Aleksandrşlş cheş mare în Asia.
Darş dintre toate poemele, gşzia era cheş mai
stimatş. Ea a şkkatş znş rolş mare în poe-
şiea orientaltş şi în mitoloşiea Elenş. Gşzia
era privitş ka simbolşlş amorşlş, darş şi
ka poema diskordiş (de chearta) lşi Eris. Nş-
mele greşeskş pentrx gşzie adekş Cydonia,
provine din oraşşlş *Kidon* şnde kşlştra gşsi-
lorş a înşepşitş a se şrma în Elada.

E ştitş kş Romanii eraş mşrlş amatorii
de grşdinii şi kş aş kşlşivatş kş mare zelş toate
felşrişle de poame, mai kş keamş de kindş aş
şmşogşşitş grşdinile lorş kş felşrimii de poame
novile kare aş adşş la Eşropa din Asia-mikş.
Aşa vorbeshş Pliniş de 41 felşri de peri, 36
felşri de meri şi 6 felşri de gşsi. Perii eraş
la Romanii (ka şi akşmş în Italia) mai şti-
maşii de kitş merii. Darş gşsiş îi nşneaş Ro-
manii novili în kasele lorş pentrx odoarea lorş
plşkşitş (totş ka şi akşmş în Italia) saş kş le
nşneaş pe kanitelş divinuşşilorş lorş dreptş
veneraşişne.

Darş şi Germanii vekii aveaş deja în tim-
pşlş lşi Tacitu grşdinii de poame şi poemele
formaş znş artikkşlş importantş în minkarea lor
de toate zilele. Darş ei kşnoşteaş nşmai nşşine
felşri de meri ordinari kare n'aş nşstş şi esk-
alii kş meri kşlşivatşii din Italia, de aşee
Romanii nşmeaş meri din Germania: meri şl-
vatii (Roma agrestia). În timpşlş lşi Carolus
cheş mare, s'a gşşitş în Germania şi Franşia
felşrimii de poame kşlşivate şi kearş împşratşlş

Carolş era znş amatorş de poame şi a întro-
dşş în Franşia şi Germania poame novile
din Italia şi Spania. Elş a ordonatş cheş felş
de poame şş se nşe în grşdinile sale impş-
riale kare înkonşişra paalatşrişle lşi; între a-
şeste poame figşraş mai kş seamş peri şi meri.
În totii anii trevşia kş ingşriştorii grşdinilorş
sale şşii trimişş o listş de toate poemele kare
se kşlşivatş akolo. Carolus a ordonatş de s'a
preparatş din zeama de pere şi de mere znş
felş de vinş (cider) kare a avşitş onoarea a
figşra şi la masa imperialş. Mai pe şrmş
gşsimş şi alşii împşratşii Germanii şrmindş e-
semnşlş lşi Carolus cheş mare în raportşlş
izşirei de poame şi de kşlştra lorş. Friedrich
I a ordonatş kş, kindş strikş şine-va znş pomş,
şş plşteaskş şşpnşlş lşi venitşlş lşi de zeş
ani; darş în sekolşlş alş 13, fanta de strikş-
şişnea arbşrilorş era privitş ka o kşrimş mare
în kitş leşea ordona şş se taie mşşnele la znş
aşemenea omş. O altş leşea ordona kş, kindş
se înşoarş şine-va, şş zideaskş doi arbşri de
poame, parkş vrindş kş impresnş kş şmşşişrea
oamenilorş, şş se şmşşeaskş şi arbşri de
poame.

O mşşşime de poame şi de peri novili
kare esitş akşmş mai în toatş Eşropa, provine
din Franşia adekş din grşdina de Montreuil şi
Carthause şnde Ludovigş XIV a ordonatş de
s'a kşlşivatş felşrimii de poame novile. Grşdi-
nariş cheş mai vestii kare aş figşratş akolo, eraş
Duhamel şi *Girardot* kare aş şi pşkikatş di-
ferite onşri ştiinşişhe aşşra poemelorş. S. e.
Duhamel vorbeshş de 150 şneş de peri şi
meri. Eatş kş timpşlş lşi Ludovigş XIV a
şmşogşşitş nş nşmai biblişteş kş şşave florii
de poezie, çi şi meşle oamenilorş kş poame
dşlşii. Akşmş în Anglia, Germania şi Fran-
şia kşlştra poemelorş a aşznş la cheş mai
mare gradş de perfecşişne. Şş kşnoaşte akşm
şşte de şneş de peri de meri ş. c. l. Mşşri-
şea aşestşrş poame este estşraordinare şi gşs-
tşlş lorş delişiosş. Minkindş d'o aşemenea poa-
me poate şş înşelearş şine-va kşmş moşş
Adamş n'a pesistatş d'a minka o poemş din Pa-
radisş mşkarş kş a ştitş che nedeanş mare
ilş amerişna.